

Elämän
tähden

TAYS INFEKTIO

AJANKOHTAISIA INFEKTIOASIOITA 2011

Numero 4 / 17.6.2011

Tuhkarokkotapaus Pirkanmaalla

Infektiolääkäri Janne Laine, Tays, infektiolääkäri Reetta Huttunen, Tays

Valkeakoskelainen pikkulapsi on sairastunut tuhkarokkoon toukokuun lopussa. Tartunnan alkuperä on tuntematon, mutta tapahtunut ilmeisesti kotiseudulla. Lapsi on saanut yhden MPR-rokotteen normaalin rokotusohjelman mukaisesti.

Lapsi on ollut tartuttavana terveyskeskusten yhteispäivystyksessä Valkeakoskella 29.5.2011 (kello 11:30–13:30 välisenä aikana), Valkeakosken aluesairaalan päivystyspoliklinikalla 31.5.2011 (01:30–02:00), lastentautien päivystyksessä Tays:ssa 31.5.2011 (03:15–04:30) ja Tays:n Lastenosasto 4:llä 31.5.–6.6.2011.

Päivystyspoliklinikoilla altistuneita ovat samaan aikaan tai kaksi tuntia lapsen oleskeluajan jälkeen oleskelleet henkilöt. Lastenosastolla altistuneita ovat samaan aikaan lapsen kanssa hoidossa olleet lapset, heitä osastolla hoitaneet vanhemmat sekä henkilökunta. Infektiyksikkö on käynnistänyt altistuneiden jäljityksen ja ottaa heihin yhteyttä. Kun tuhkarokon itämisaika voi olla kolme viikkoa, altistuneet voivat sairastua 24.6.2011 asti.

Altistunut on henkilö, joka on ollut edellä mainitulla tartuttavuusaikana tuhkarokkopotilaan kanssa samassa tilassa samanaikaisesti tai kahden tunnin kuluessa siitä, kun tuhkarokkopotilas on poistunut tilasta (ilmatartunnan mahdollisuus), eikä hänellä ole kahden MPR-rokotuksen tai sairastetun tuhkarokon antamaa suojaa. Ennen vuotta 1960 syntyneistä valtaosa on sairastanut tuhkarokon, ja ovat immuuneja. 1980-luvulla ja myöhemmin syntyneet on pääosin rokotettu. Sen sijaan 1960–70-luvuilla syntyneissä on henkilöitä, jotka eivät ole sairastaneet tuhkarokkoa eivätkä ole saaneet rokotetta. Äidiltä saadut immunoglobuliinit suojaavat lasta kuuden kuukauden ikään (jos äiti on immuuni). Koska ensimmäinen MPR-rokote annetaan yleensä hieman yli yksi-vuotiaana ja vasta toinen MPR tuo kohtuullisen suojan, yli kuuden kuukauden ikäiset pienet lapset voivat olla vailla suojaa.

Koska nyt todetun tapauksen tartuttavuus on oletettavasti päättynyt 3.6.2011, ei tästä mahdollisesti syntyneitä tartuntoja enää voida estää. Niiden altistuneiden, jotka eivät ole saaneet rokotetta tai sairastaneet tuhka-

rokkoa tulee täydentää rokotussuojansa omalla terveysasemalla tai työterveyshuollossa. Tämä tulisi tehdä kuitenkin vasta juhannuksen jälkeen, jottei näille vastaanotoille hakeudu henkilöitä, jotka voisivat sairastaa puhkeavaa tuhkarokkoa. Rokottamisessa voidaan noudattaa tavanomaista kansallisen rokotusohjelman mukaista aikataulua. Muidenkin henkilöiden, erityisesti terveydenhuollossa työskentelevien, tulee hankkia MPR-rokote, mikäli eivät ole saaneet MPR-rokotesarjaa tai sairastaneet tuhkarokkoa. Raskaana oleville tai immuunipuutteisille tuhkarokkorokotusta ei voi antaa (katso rokotuksen vasta-aiheet: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/0adda5d0-d43f-4ed6-ad4c-e0d9a330da14>).

Tuhkarokko tarttuu erittäin herkästi ilman välityksellä ja kosketustartuntana. Tuhkarokon itämisaika on 7-21 vuorokautta, yleisimmin 14 vuorokautta. Tuhkarokkoon sairastunut on tartuttava yhden vuorokauden ajan ennen kuumetta ja neljän vuorokauden ajan ihottuman alkamisesta.

Mahdollisten tautitapausten nopean tunnistaminen on tärkeää, jotta voidaan ehkäistä uusia tartuntoja. Mikäli tuhkarokkotapaukselle altistunut, rokotamaton tai tuhkarokkoa sairastamaton henkilö sairastuu 24.6.2011 mennessä tuhkarokkoon sopivin oirein (katso tapausmääritelmä), tapauksesta on syytä olla puhelimitse yhteydessä Tays:n infektiolääkäriin. Jos epäily on perusteltu, potilaasta otetaan näyte tuhkarokon varmentamiseksi.

Tapausmääritelmä:

Kontakti indeksipotilaaseen tartuttavuusaikana (26.5.–3.6.) ja kliiniset kriteerit täyttyvät

Kliiniset kriteerit (THL):

- Kuume ja ihottuma sekä vähintään yksi seuraavista oireista: yskä, nuha tai konjunktiviitti
JA
- Joka ei ole sairastanut tuhkarokkoa tai saanut kansallisen rokotusohjelman mukaista rokotussuojaa tuhkarokkoa vastaan

Tuhkarokon ensioireita ovat pahoinvointi, ruokahaluttomuus, yskä, nuha, konjunktiviitti, silmien valonarkuus ja kuume. Nämä oireet eivät kuitenkaan vielä riitä tapausmääritelmän täyttymiseen, vaan siihen tarvitaan myös ihottuma. Makulopapulaarinen ihottuma alkaa 3-5 vuorokauden kuluttua taudin ensioireista aluksi hiusrajasta ja korvien takaa, leviten myöhemmin kasvojen alueelle ja sitten vartaloon ja raajoihin muodostaen yhtenäisempiä ihottuma-alueita. Tuhkarokon tunnusomaisena limakalvolöydöksenä pidetään Koplikin täpliä suun limakalvoilla toisen poskihampaan vieressä. Näitä nähdään 2/3:lla potilaista ensioireiden ja ihottumavaiheen aikana. Tuhkarokkoon liittyy merkittävä komplikaatioiden vaara.

Tuhkarokkoon sairastuneen tulee pyrkiä pysymään kotona ja välttää kontakteja MPR-rokottamattomiin henkilöihin (erityisesti pikkulapsiin oman talouden ulkopuolella). Näin on syytä toimia myös silloin, jos altistuneelle ilmaantuu kuumetauti hengitystie- tai konjunktiviittioirein, vaikka ihottumaa ei vielä olisikaan.

Jos tapausmääritelmän mukaisen tuhkarokon akuuttivaiheessa tarvitaan lääkärin vastaanottoa, se järjestetään Acutassa näytteenoton yhteydessä ilmaeristyksessä. Muissa tilanteissa lääkärin vastaanotto pyritään järjestämään kotona. Vastaanotto voidaan joissakin tapauksissa järjestää ulkotiloissa, esim. terveyskeskuksen välittömässä läheisyydessä. Jos kumpikaan toimintatapa ei onnistu, vastaanotto järjestetään Acutan eristysuoneessa. Potilaan siirtämisestä sairaalaan on sovitettava ehdottomasti puhelimitse etukäteen (Acutan triage-hoitaja puhelin 03 311 69841).

Näytteiden lähetys arkipäivisin (virka-aikana)

Mahdollisimman pian oireiden alkamisen jälkeen otetaan:

- Seeruminäyte (akuuttivaiheen I. seeruminäyte) vähintään 2 ml (otetaan 5 ml:n seerumi geeliputkeen)
- Sylkinäyte (sylkeä puhtaaseen tiiviskorkkiseen näyteputkeen/-purkkiin)
- Nielunäyte nylonnukka / dacron / puuvillapäisellä vanutikulla, joka laitetaan puhtaaseen kuivaan (ei geeliputki) näyteputkeen
- Virtsanäyte 2–3 ml puhtaaseen putkeen (näytettä ei saa pakastaa!)

Huomioi! Jos kyseessä on pieni lapsi, otetaan ensisijaisesti seeruminäyte (minimi 0,5 ml) ja jos mahdollista sylki- ja nielunäyte.

Virka-aikana näytteet lähetetään Laboratoriokeskuksen lähtevien näytteiden kautta (puhelin 03 311 76487) THL:n Virusinfektioyksikköön. Näytteiden tulee olla THL:ssä arkisin aamupäivän aikana, joten esimerkiksi perjantaina iltapäivällä otetut näytteet tutkitaan tarvittaessa päivystysnäytteinä (katso jäljempänä). Näytteiden mukana tulee olla lähete linkistä (http://www.ktl.fi/attachments/vimo/mpr_thl.pdf), josta käyvät ilmi potilaan perustiedot, matkustusanamneesi, aikaisemmat MPR-rokotukset, sekä oireet ja niiden alkamispäivä.

Näytteiden lähetys päivystysaikaan/viikonloppuna

Viikonloppuisin (ja päivystysaikana) seerumin tuhkarokkovasta-aineita (S -MorbAb) tutkitaan päivystystutkimuksena HUSLABssa. Ennen näytteiden toimittamista otetaan yhteyttä HUSLAB:n virologian yksikön etupäivystäjään puhelin 040 837 4010 tai 040 837 4011 ja sovitaan näytekuljetuksista. Näytteen mukaan täytetään Laboratoriokeskuksen yleislähete tai HUSLAB:n oma virustutkimuslähete (http://huslab.fi/ohjekirjan_liitteet/lahetteet/suomi/virustutkimus.pdf). Arkisin päivystysaikana (ilta / yö) on syytä arvioida, onko tarkoituksenmukaisempaa lähettää kaikki näytteet vasta seuraavana aamuna suoraan THL:n Virusinfektioyksikköön. Tarvitavat jatko- ja varmistustutkimukset lähetetään joka tapauksessa virka-aikana THL:n Virusinfektioyksikköön.

Tuhkarokkoa epäiltäessä on tärkeää ottaa puhelimitse yhteyttä joko PSHP:n infektiolääkäriin (virka-aikana Janne Laine, 03 3116 4556 tai Reetta Huttunen 03 3116 7882 tai 03 3116 8505) tai päivystysaikana infektiopäivystäjään (03 311 66777) altistuneiden jäljittämiseksi tai jatko-ohjeiden saamiseksi.

Tuhkarokko on ilmoitettava tartuntatauti, josta on tehtävä tartuntatauti-ilmoitus A.

Toimenpideohje torjuntatoimista tuhkarokkotapauksen yhteydessä (THL): <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/0adda5d0-d43f-4ed6-ad4c-e0d9a330da14>

Reetta Huttunen, infektiolääkäri, Tays / infektioyksikkö puhelin 03 311 67882 (maanantaisin ja perjantaisin 03 311 68505)

Janne Laine, infektiolääkäri, Tays / infektioyksikkö puhelin 03 311 64556